

**KRAKOMPERGER ZOLTÁN**  
**Az igehirdetés**  
**mint az üdvösség jele**  
**Otto Semmelroth igeteológiája**

*Bevezetés*

*Albert Otto Semmelroth életének legfontosabb adatai*

- 1912. december 1-én született Bitburgban, a Rajna-vidéki Eifel-i régióban.
- 1939. szeptember 19-én szentelték pappá.
- 1947-ben a Bonni Egyetemen védte meg – Bernhard Geyernél készített – disszertációját, amelynek címe: *Das ausstrahlende und emporziehende Licht. Die Theologie des Pseudo-Dionysius Areopagita in systematischer Darstellung.*
- 1949-től szisztematikus teológiából tartott előadásokat Frankfurtban, rendtartományának Sankt Georgen-i Filozófiai-Teológiai Főiskoláján.
- 1950-től ugyanitt nyilvános, rendes professzor.
- 1972-től 1978-ig a főiskola rektora.
- 1962-ben Hermann Volk Mainz-i püspök teológiai tanácsadójaként érkezett a II. Vatikáni Zsinatra. Ettől kezdve tudományos tevékenysége zsinati tanácsadói munkájára összpontosult.

- 1963-ban megkapta a „zsinati peritus” kinevezést, amely által szabad belépése volt a zsinati tárgyalótermekbe. Ezt a megbízását egészen a zsinat végéig gyakorolta.
- 1974-ben a Római Hittani Kongregáció Teológiai Bizottságának tagja lett. Még ugyanebben az évben tagja lett a Nemzetközi Teológiai Bizottságnak is.
- 1976-ban Josef Höffner München Freising-i bíboros érsek kinevezi a Német Püspök-kari Konferencia Hittani Bizottságának tanácsadójává.
- 1979. szeptember 24-én, hét hétig tartó súlyos betegség után elhunyt.
- Említsünk meg néhányat a legfontosabb könyvpublikációi közül:
- 1950-ben jelent meg: *Urbild der Kirche. Organischer Aufbau des Mariengeheimnisses* (két kiadás; angol és francia fordításban is);
- 1953-ban publikálta: *Die Kirche als Ursakrament* (három kiadás; francia, spanyol és olasz fordításban is megjelent);
- 1954-ben látott napvilágot: *Maria oder Christus? Christus als Ziel der Marienverehrung* (holland, spanyol és olasz fordításban is megjelent);
- 1956-ban kiadott könyvei: *Gott und Mensch in Begegnung. Ein Durchblick durch die katholische Glaubenslehre*, valamint *Das geistliche Amt* (mindkét mű angol, francia és olasz fordításban is megjelent).
- Tollából származik még: *Vom Sinn der Sakrament* (1960); *Wirkendes Wort* (1962) és *Die Welt als Schöpfung* (1962).

## 1. A Semmelroth-i igeteológiáról

Otto Semmelroth tudományos tevékenységét elsősorban a mariológia és az ekkleziológia problémáira összpontosította. *Maria als Urbild der Kirche* és *Die Kirche als Ursakrament* c. műveiben leírt fejtegetései már régóta közkinccsé váltak a teológusok körében, sőt a II. Vatikáni Zsinat tanbeli megfogalmazásaira is kihatottak.

Semmelroth a teológia művelésének üdvtörténeti és kériumatikus irányzatához tartozott. A kibékíthetően szemben álló álláspontok kiengesztelésének és az egyensúly keresésének teológusa volt. Tudományos tevékenységében szívügyének tekintette az egyensúly megtartását a spekulatív és a kériumatikus teológia között. Nem félt új utakat járni és új modellekben gondolkodni, de soha nem akart sokkolni vagy elbizonytalanítani. Az ellentétek és végletek legyőzésére irányuló sürgetésében „született közvetítő” az egymással harcoló pártállások között. Ebben segítségére volt rajnai humora is. Ha olykor-olykor vonakodónak és elnézőnek látszott, akkor joggal szabad egészségi állapotát, illetve betegségét is figyelembe vennünk, amely visszatartotta őt minden túlzástól.

A szerzőt Isten ígéje üdvrendi hatékonyságának vizsgálatánál a tartalmi és az eseményelem megkülönböztetése vezeti. Az igehirdetés tartalmától, amely közli velünk Isten kinyilatkoztatását, megkülönbözteti magát a liturgikus igehirdetés eseményét, és felteszi a kérdést: Maga az a tény, hogy elhangzik az igehirdetés, milyen sajátos jelszerűséggel rendelkezik? A liturgikus igehirdetés a mennyei Atya ősprédikációjára „visszamatató” eszkatologikus jel, amely a Logosz hozzánk küldésének és megtestesülésének üdvrendjében érthető. Az Isten népének

egybegyűjtésére irányuló „többszólamú” igehirdetés létre hívja az egyházat mint az üdvösség jelét (statisztikus pólus) és eszközét (dinamikus pólus), amely által Jézus Krisztus üdvözítő műve folyamatosan jelenvaló marad a történelemben.

Isten Logoszának megtestesülése és küldetésének teljesítése Isten Igéjének eszkatologikus tökéletességű elhangzása az üdvtörténelemben a megváltásra szoruló emberhez. A mennyei Atya emberré lett Fia nemcsak az ajkairól elhangzott istenemberi szavakkal nyilatkoztatta ki Istent az embernek és az embert az embernek, valamint Isten és ember üdvös kapcsolatának természetét, hanem megtestesülésében ő maga az Atya emberekhez intézett Igéje. Ez válik reálszimbolikusan jelenvalóvá az egyház liturgikus igehirdetésének leple alatt. Így nyílik a hívő embernek lehetősége arra, hogy a megtestesülés üdveseményének részese legyen, és erre választ is adjon Krisztus áldozatában való részvételével szentségi módon.

Ez az Istentől elhangzott Ige és az arra adott válaszuk dialogikus struktúrája láthatóan megvalósul az egyházban: az ige és az áldozat liturgiájában mint az egyetlen Krisztus-esemény kata- és anabatikus elemének egységében, az eucharisztia ünneplése során.

Otto Semmelroth a *ressourcement*-teológiából ihletet merítő – biblikus alapozottságú, patrisztikus és skolasztikus felismerésekhez visszahajló, valamint ökumenikus továbbgondolásra is alkalmas szisztematikus feldolgozású – reflexiói előkészítettek az autentikus katolikus igeteológia horizontjának elérését és centrális építőelemeinek megtalálását a II. Vatikáni Zsinaton.

Semmelroth igeteológiája megválaszolja az alábbi kérdéseket:

- Mit jelölünk az Isten igéje fogalommal?

- Ki/mi közvetíti Isten igéjét meghallóihoz?
- Milyen módon fejt ki az igehirdetés kegyelmi hatékonyságát befogadójában?

## 2. *A valóság és a hatékonyság fogalompár etimológiai elemzése*

Az Isten igéje üdvrendi valóságának és hatékonyságának misztérium-voltát képviseli a szerző, és rendszerező igényű vizsgálódásaink követelményeként állapítja meg a növekedést Isten igéjének meditatív hallgatásában.

Otto Semmelroth Isten igéje valóságának és üdvhatékonyságának feldolgozását a következő etimológiai vizsgálódással kezdi:

„A valóság főnév nem csak azt a tényt fejezi ki, hogy valami a lehetséges és az elgondolt létezés területéről a tényleges létezés állapotába jut. A német valóság (*Wirklichkeit*) szó többet fejez ki. Azt a jelentéstöbbletet hordozza, hogy valaminek a létezésével összekapcsolódik egy hatás, működés, alkotás, cselekvés (*Wirken*) – a valóság tehát hatékonyságot (*Wirksamkeit*) is jelent.”<sup>1</sup>

Ebből az etimológiai elemzésből így fogalmazható meg Isten igéjének valósága és a hatékonysága közötti szoros összefüggés: minél többet birtokol egy létező a valóságból, annál hatékonyabb. Egy létező valósági fokának tehát megfelel hatékonyságának a foka. Ez igazolást nyer abban, hogy ha egy valóság a hatása

<sup>1</sup> OTTO SEMMELROTH: *Wirkendes Wort. Zur Theologie der Verkündigung*, Joseph Knecht, Frankfurt am Main, 1962, 137. (Az idézeteket fordította K.Z.)

által valami másnak is valóságot közöl, akkor létezik saját valósága a leghatékonyabban.

Ezt az indoklást a szerző „vörösfonálként” viszi tovább, és ezáltal eljut annak a ténynek a megállapításához, hogy Isten ígéje elhangzásának minden módozatában az ember üdvösségének fogatosítására irányuló hatékonysággal rendelkezik, de eltérő mértékben.

### *3. Isten ígéjének analóg fogalma*

Isten ígéje „egy – vagy talán minden – olyan módot jelöl, amelyen a láthatatlan Isten az ember számára érzékelhetően közli önmagát”.<sup>2</sup>

Amikor bemutatjuk Isten ígéjének valóságát és hatékonyságát, elkerülhetetlen, hogy tudatosítsuk előfordulásának különböző módjait és fogalmának analóg természetét. „Elegendő csak egy felszínes pillantást vetni a Szentírásba és az egyházi terminológiát röviden meghallgatni ahhoz, hogy szembesüljünk a ténnyel: Isten emberhez intézett önközlésének nagyon sokféle módja létezik. Minden efféle módot olykor-olykor Isten ígéjének nevezünk.”<sup>3</sup> Mivel Isten önközlésének számos módja ismeretes előttünk (vö. Zsid 1,1–2), ez követeli meg az analógia használatát Isten ígéje valóságának bemutatásánál. Ha ugyanis Isten ígéjének teremtő és kegyelmi hatékonyságot tulajdonítunk, akkor az ige fogalmának világos megkülönböztetése nélkülözhetetlen. Nem jelenthető ki ugyanis az Isten ígéje elhangzásának vagy hirdetésének minden egyes formájáról azonos módon, hogy bennük Isten hatékonyan közli kegyelmét.

<sup>2</sup> Uo. 13.

<sup>3</sup> Uo.

Ennek a megkülönböztetésnek a figyelembevételét Otto Semmelroth az alábbi módon indokolja: „A hatékonyságról nem ezen vagy azon a módon beszélünk, hiszen az egyes módok nagyon különböző hatékonysági fokúak lehetnek. A hatékonyságban megmutató különbségek igazodnak a valóságnak ahhoz a fokozatához, amelyik valóságfokozaton Isten egy-egy közlését igéjének nevezhetjük.”<sup>4</sup>

Semmelroth ebben a megállapításban megfogalmazta azt az összefüggést, amely fennáll az isteni ige közlési módjának üdvrendi valósága és hatékonysága között. Az isteni ige előfordulásának különböző módja miatt soha nem tekinthetünk el analóg jellegétől. Isten igéjének különböző fokú valósága és ennek megfelelően más-más hatékonysági foka között megállapított analógia megóv minket egy minden különbséget elmosó és félrevezető általánosítástól. „Az a kijelentés tehát, hogy Isten igéje a szentségekhez viszonyítva mindig nélkülözi a kegyelmi hatást, éppúgy elfogadhatatlan, mint az a megállapítás, hogy minden esetben, ahol Isten igéjéről szó esik, ott Isten kegyelmi önközlésének titkával állunk szemben a szó teljes értelmében.”<sup>5</sup>

#### *4. Isten szavának előfordulási területei és a területek szintézise*

Isten igéje mibenlétének tárgyalásánál Otto Semmelroth megkülönbözteti egymástól azt a három területet, amelyen Isten igéjének fogalma alkalmazható.

*Elsőként elemzi Isten Igéjét a Szentháromság immanszóns életében, noha a kinyilatkoztatás szóhasználatában*

<sup>4</sup> Uo. 14.

<sup>5</sup> Uo. 15.

„ez nem az eredeti és első módja annak, hogy Isten ígéjéről beszéljünk, azonban az objektív valóság rendszerező bemutatása miatt ezzel kell kezdenünk”.<sup>6</sup>

A *második* vizsgálódási terület: Isten teremő ígéjének a története az üdvösség rendjében, amely meghatározta a választott nép történelmének fejlődési irányát, elvezetett az atyák, a törvény és a próféták által ahhoz az egyedülálló isteni Ígéhez, amely Jézus Krisztusban személyesen és eseményszerűen jelent meg és hangzott el számunkra, hogy eszkatológiai végérvényességben és sürgősségben válaszáadásra ösztönözzön Isten önközlésére. „Benne a háromszemélyű Isten közössége »összefoglalva« lépett az emberek elé.”<sup>7</sup> Isten Ígéjének világba jövetelében az immanens szentháromsági Ige úgy jelenik meg és hangzik fel, hogy mindenben megfelel az anyagi világhoz kötött embernek.

Végül a *harmadik* vizsgálódási terület azt az üdvrendi valóságot tekinti át, amelyet meghatároz az ige meghallása, befogadása és megtétele, azaz magát az egyházat.

### *A három terület szintézise*

Valamennyi mód, amelyen Isten ígéje a Logosz megtestesülése előtt elhangzott a történelemben, tökéletlen *képmása* az örök Logosz eredésének az Atyától, és *előképe* annak a küldésnek, ahogyan Isten Ígéje és műve összekapcsolódik ugyanennek az Ígének a megtestesülésében. Valamennyi ígehirdetési mód pedig, amelyben ezen központi Ige-esemény után elhangzik Isten ígéje, *utóképe* és *megjelenítése* az örök Ige megtestesülésének. Ennek áll szolgálatában az egyház

<sup>6</sup> Uo.

<sup>7</sup> OTTO SEMMELROTH: *Die Kirche als Ursakrament*, Josef Knecht, Frankfurt am Main, 1963<sup>3</sup>, 247.



két lényegi életfunkciójával: az igehirdetéssel és a szentségek ünneplésével.

### 5. Az egyház Isten egyetemes igéje<sup>8</sup>

A Krisztus-esemény áthagyományozása, az, hogy mindenki számára állandó jelenléte által hozzáférhetővé váljon, indokolja Isten igéje történetének legbensőbb körét, az egyház valóságát. Így nyilvánul meg az Isten igéjében végbement teremtés legmélyebb értelme: az egyház, amelyben a Teremtő és a teremtmény közti szeretetpárbeszédet maga Isten biztosítja és felülmúlhatatlan módon hitelesíti. Az egyház ebből a belátásból kapja elkötelezettségét Isten igéjének hirdetésére egészen addig, amíg a történelem végén bekövetkezik teljes erejének kinyilvánulása.

Az egyház Isten igéjének nemcsak őrzője és továbbadója, hanem analóg értelemben Isten emberhez intézett igéje, az Ige teremtménye. Az egyházban Krisztus, aki Isten Igéje, láthatóságának és hallhatóságának maradandó alakot biztosított.

Az egyház csakis azért lehet Isten emberhez intézett megszólítása, mert elválaszthatatlan kapcsolatban áll Krisztussal, aki Isten világhoz intézett Ősigéjévé lett a megtestesülésben. „Krisztus azáltal Isten Igéje az ember számára, hogy benne a második isteni személy emberi alakot és testet öltött. Az egyház így, mert

<sup>8</sup> OTTO SEMMELROTH az alábbi három művében tárgyalja az egyház titkát: *Das geistliche Amt. Theologische Sinndeutung*, Joseph Knecht, Frankfurt am Main, 1958; *Ich glaube an die Kirche. Erwägungen über das gottmenschliche Geheimnis der Kirche*, Josef Knecht, Düsseldorf, 1959; *Die Kirche als Ursakrament*, Josef Knecht, Frankfurt am Main, 1963<sup>3</sup>.

és amennyiben Krisztus teste, legalább hasonló módon Isten emberekhez intézett ígéje a világban.”<sup>9</sup>

Krisztushoz hasonlóan, de nem azonos közvetlenséggel nevezzük az egyházat Isten ígéjének. Az egyház analóg értelemben Isten embereknek adott ígéje, hiszen benne mint Szentlelke által éltetett és társadalmilag tagozódott közösségben ő maga mondja ki az embert üdvözíteni akaró szándékát. Az egyház közössége Isten egyetemes üdvözítő akaratának a jele, de nem abban az értelemben, hogy csak utal arra, hogy Isten ebben a közösségben hatékonyan működik, hanem meg is jeleníti azt, amit Isten az ember megszentelődésére végbevisz.

Otto Semmelroth fejtegetéseinek alapjául Jézus Krisztussal kapcsolatban az *unio hypostaticá*ra hivatkozik:

„A misztikus test összehasonlítása Krisztussal, akinek emberi természete az *unio hypostatica* következtében az immanens isteni Igének látható és megragadható emberi valóságot ad, miként az elhangzott szó az elgondolt értelemnek, csökken ugyan, azonban mégsem válik érvénytelenné azáltal, hogy az egyház Isten Fiával nem hüposztatikusan egyesült. [...] A látható egyházat Isten úgy élteti, hogy egy bizonyos fokú analógia fennáll Krisztusnak Isten Logosza által áthatott emberi természetével.”<sup>10</sup>

Az egyház mint *creatura verbi* „bizonyos mértékig Isten ígéjének történelem fölötti, tárgyiasult alakja, amely aktualizálódik az igehirdetések cselekményeiben”.<sup>11</sup>

<sup>9</sup> OTTO SEMMELROTH: *Wirrendes Wort*, 97.

<sup>10</sup> Uo. 101.

<sup>11</sup> Uo. 103.

Az apostoli ige mint letétemény tehát a legkevésbé sem tűnik statikusnak és élettelennek. „Isten igéje az egyházban nem valami holt dolog, amelyet egyszer s mindenkorra kimondtak, amely elhangzott és legfőljebb még tartalmában ismételhető. Az egyház sokkal inkább titokzatosan őrzi meg az Ige *elhangzását* is éppen úgy, mint Krisztus áldozatának eseményét.”<sup>12</sup>

Isten igéje megőrzésének statikus dimenzióját kiegészíti az elhangzásnak mint eseménynek, cselekvésnek a dinamikus valósága: „Az egyház titka az, hogy a Krisztus által alapított életfunkcióiban, bár nem új isteni ige hangzik el, mégis hirdeti és tanúsítja az egyszer s mindenkorra elhangzott ígét, és azt, hogy benne az ígének nem élettelen ismétlése történik, hanem egy és ugyanaz az isteni ige hangzik el. [...] Az egyház igehirdetésében elhangzó szó nem új isteni ige, hanem Isten igéjének csúcspontján történő elhangzása Jézus Krisztusban.”<sup>13</sup>

Az egyház igehirdetése ezért Krisztus igéje (vö. Róm 10,17), az Úr műve (vö. 1Kor 16,10) és megváltói jelenlétének kisugárzása az egyházban.

Az egyház igei létmódjának kiemelése nem csökkentheti a szentségek létjogosultságát. Már Jézus Krisztus személyében láthatóvá vált az ígében és a szentségben adott üdvösségi valóság különbsége, amely az egyház alakjában újból bizonyossá válik, és a továbbiakban az ige teológiájának állandó témája lesz. A Szentírás értelmezése szerint az egyházban az ige és a szentség egysége különösen a keresztségben és az eucharishtiában ragadható meg. Szent Pál számára az egyház éppúgy növekszik az igehirdetés által és az erre válaszoló hitből, mint a keresztelés által.

<sup>12</sup> Uo. 166.

<sup>13</sup> Uo. 167.

## 6. Az igehirdetés mint az üdvösség jele az egyházban

Otto Semmelroth az igehirdetés hatékonyságának vizsgálatánál megkülönbözteti a tartalmi és esemény-elemet. Az igehirdetés tartalmától, amely felöleli Isten kinyilatkoztatását és megjeleníti üdvözítő művének teljes terjedelmét, Semmelroth megkülönbözteti magát az eseményt, és felteszi a kérdést: maga az a tény, hogy elhangzik a prédikáció, nem rendelkezik-e egy sajátos jelszerű erővel?

„Magából a jelenségből és abból az utalásból kiindulva, hogy az ige fogalmát bibliai értelemben alkalmazzuk Krisztusra, oda kell figyelniünk arra, hogy az egyház igehirdetésének eseménye szimbolikusan annak a Krisztus-eseménynek a részét öleli fel, amely mintegy kiegészíti azt az eseményt, amelyet megjelenít a szentségi cselekmény. Ha a szentség, amennyiben azt ünneplik, Krisztus áldozati halálára mutat, akkor a prédikáció is, amennyiben végbemegy, magának Isten prédikációjának a csúcspontjára, Fiának a megtestesülésére mutat, aki Isten üzenete az emberhez. A megtestesülésben Isten egészen kimondta önmagát az embernek.”<sup>14</sup>

Hogyan nyer az egyházban jelenlétet Istennek az örök Ige megtestesülésében elhangzott és emberhez intézett ígéje? Miként Jézus Krisztus keresztáldozata „a szentség eseményének szimbolikus leplében itt és most megjelenítődik az ember előtt az egyházban, úgy lesz Isten Igéjének tökéletes elhangzása a megtestesülésben jelenvalóvá az emberek előtt szimbolikusan, az igehirdetés eseményébe burkolva”.<sup>15</sup>

<sup>14</sup> Uo. 225.

<sup>15</sup> Uo. 226.

Ezek után megfogalmazhatjuk a szentségünneplés és az igehirdetés közti párhuzam jelszerű ábrázolását: ahogyan Jézus Krisztus áldozata benne rejlik – s aktualizálódik – a szentségi cselekmény eseményének szimbolikájában, és részesül benne az ember, úgy válik jelenvalóvá a megtestesülés Isten igéjének tökéletes elhangzásában, az igehirdetés eseményében szimbolikusan, titokzatosan.

„Mi tudná ugyanis az Ige megtestesülését nemcsak tartalmában, hanem cselekvő eseményében jobban bemutatni, mint Isten igéjének hirdetése a szolgálati papság által? A szolgálati papság nemcsak a megtestesült Krisztust jeleníti meg az egyházban, ahogyan az Atyát hirdetve él az emberek között, hanem az Atyát is, ahogyan Fiát az emberekhez küldi. A Fiú megtestesülésében nemcsak az ajkairól elhangzott szavakkal beszélt az Atyáról, hanem megtestesülésében ő saját maga az Atya emberekhez intézett Igéje. A prédikáció eseményében jelenvalóvá válik a megtestesülés titkának eseménye.”<sup>16</sup>

Így nyílik a hívő embernek lehetősége arra, hogy a megtestesülés üdveseményének részese legyen, és erre választ is adjon Krisztus áldozatában való részvétele által, a szentségi cselekmény leple alatt. Ez az Istentől elhangzott Ige és a rá adott válasz dialogikus struktúrája láthatóan megvalósul az egyházban: az ige

<sup>16</sup> Uo. 227. Vö. HANS URS VON BALTHASAR: *Sponsa verbi. Skizzen zur Theologie II*, Johannes, Einsiedeln, 1961, 497: „A prédikáció nemcsak egy erkölcsi-etikai intés és épülés, hanem magának az isteni Igének a valódi megjelenítése [...]. Mind az igehirdető, mind pedig az igét hallgató közösség oldaláról ritkán áll elő az a tudat, hogy az igehirdetésben a személyes Ige megjelenítése történik, és a Fiú Atya általi küldése közvetlenül folytatódik. Ennek a horderejét még alig ismertük fel.”

és az áldozat liturgiájában mint két lényegi elem egységében, az eucharisztia ünneplésében. „Miután az ige liturgiája jelszerűen jeleníti meg Isten Igéje mennyből alászálló hozzánk érkezését a megtestesülésben, az áldozat liturgiája válaszol erre Jézus Krisztus halálában, feltámadásában és mennybemenetelében végbevitt felszálló irányú áldozatának szentségi megjelenítésében, amelynek emlékezete az eucharisztikus áldozat ünneplése.”<sup>17</sup>

Isten egyszülött Fiának hozzánk történő elküldését Otto Semmelroth „ősprédikációnak” nevezi, amely egyben az egyház igehirdetésének legvégső tekintélyét képezi.<sup>18</sup> Ennek az ősprédikációnak a jele és a benne való részesedésünk megjelenítése az egyház igehirdetése, amely Isten Igéjét közli, azaz továbbadja azt, amit Isten Jézus Krisztus kinyilatkoztatásában közölt. Ezt szem előtt tartva „az egyház igehirdetését a megtestesüléssel való hasonlóságában és annak képmásában kell szemlélnünk”.<sup>19</sup>

Mind a megtestesülés, mind pedig az igehirdetés közös forrásból ered: az isteni küldésből. Az előbbi esetben az Atya küldi egyszülött Fiát mint Igéjét, az utóbbiban pedig az egyház szolgálati papságának tekintélye küldi az isteni hirdetőit:

„Krisztus azt a küldést, amelynek erejéből az Atyától jön hozzánk, bizonyos mértékig »meghosszabbította« abban a küldésben, amely követőit tanítványokból apostollá, hallgatókból küldöttekké teszi. Az apostolok Mesterüktől kapott küldetésüket továbbadják, amelyben Krisztusnak

<sup>17</sup> OTTO SEMMELROTH: *Wirken des Wort*, 227.

<sup>18</sup> Vö. uo. 228.

<sup>19</sup> Uo. 228.

az az egyházának adott ígérete igazolódik be, hogy velünk marad a világ végéig (Mt 28,20).”<sup>20</sup>

Az egyház küldetése, illetve felhatalmazása Isten ígéjének hirdetésére annak az isteni küldésnek a folytatása, amelynek köszönhetően Krisztus mint az Atya által nekünk kimondott Ige belépett a történelmünkbe. Ezért tekinthetjük Isten ígéjének hirdetését az egyházban egy jelszerű megjelenítésének, amely Isten Fiának megtestesülésére utal.

### *7. Az igehirdetés kegyelmi ereje*

Az eddigi fejtegetések eredményeként leszögezhetjük, hogy az egyház igehirdetésének eseménye megjelenít egy másik eseményt: Isten Igéjének megtestesülését. Otto Semmelroth továbbvezető kérdésfeltevése így hangzik: „Vajon az igehirdetés az a jel-e, amely a jelzett üdveseményt úgy teszi jelenvalóvá a mai ember előtt, hogy abban Isten mint kegyelem önmagát közli velünk?”<sup>21</sup>

A szerző kérdésének megválaszolását azzal kezdi, hogy egységbe fogja Krisztus megtestesülését és keresztdozatát:

„Amilyen viszony van a megtestesülés és a kereszthalál között, olyan viszony áll fenn az egyház életében az igehirdetés és a szentségünnepelés között. Ha az isteni ige hirdetésének értelmét és jelentőségét úgy akarjuk megragadni, mint kegyelemközlő funkciót az egyház életében, akkor megváltásunk és megszentelődésünk

<sup>20</sup> Uo. 229.

<sup>21</sup> Uo. 230.

szempontjából a megtestesülés jelentőségére szükséges figyelünk.”<sup>22</sup>

Ha a megtestesülés csupán a megtestesült Ige kereszthalálának előkészítése, és nincs közvetlen jelentősége megszentelődésünk és megváltásunk szempontjából, mert azt lépteti be történelmünkbe, aki az áldozatban – és csakis abban – a megváltást végrehajtja, akkor értetővé válik, hogy az igehirdetés eseményének mint a megtestesülés megjelenítésének nem tulajdoníthatunk effektív jelentőséget a kegyelemközlés szempontjából. Ha a kegyelemközlés egyetlen forrásaként csak a szentségi cselekmény jöhet számításba, akkor ennek az eseménynek egyoldalú túlhangsúlyozása párhuzamot mutat azzal a teológiai fejlődéssel, amelynek következménye, hogy Canterbury Szent Anzelm óta egyre inkább nőtt az elégtételt szolgáló áldozat mint egyetlen üdvösségi esemény túlhangsúlyozása – a megtestesülés hátrányára. Krisztus üdvözítő művének áldozati kereszthalálát túlzottan hangsúlyozó szemlélete igényli kiegészítését az Isten Igéjének megtestesülése által.

Otto Semmelroth abban látja Isten Igéje Jézus Krisztusban végbement megtestesülésének és áldozati kereszthalálának kiegyensúlyozott viszonymeghatározását, hogy megváltói művének az Újszövetségben megalapozott dialogikus, közvetítő szemléletét érvényre juttatjuk. A szerző így kezdi érvelését ezzel kapcsolatban:

„Ha a második isteni személy megtestesülése Isten emberhez szóló igéje (vö. Jn 1,1skk.; 1Jn 1,1), ha az idők beteljesülése abban valósul meg, hogy

<sup>22</sup> Uo. 231.



Isten elküldte hozzánk Fiát (vö. Gal 4,4), és őbenne a próféta szó helyett szól hozzánk (vö. Zsid 1,1), ha üdvözítő Istenünk jósága és emberszeretete az ő megjelenésében mutatkozik meg (vö. Tit 2,11; 3,4), akkor nyilvánvalóan ugyanez kell érvényesülni az igehirdetésben és a rá adott válaszban, így a kezdeményezés az isteni Igének jár ki, és ezért ennek megfelelő hangsúlyt kell kapnia.”<sup>23</sup>

Ennek a dialogikus közvetítő szemléletnek a kibontása abból fakad, hogy már a megtestesülés és az áldozati kereszthalál fenomenológiai szemlélete értésünkre adja azt, amit a Szentírás mindkettőről megismertet: „A megtestesülés úgy mutatkozik meg, mint Isten történelmünkbe való alászállása, a kereszthalál pedig a feltámadással és a mennybemenetellel úgy, mint az Istenember történelmünkéből való felszállása – e két esemény tehát dialogikus viszonyban áll egymással.”<sup>24</sup>

Ezt a viszonymeghatározást figyelembe véve óvatosan kell bánnunk azzal az elhamarkodott kijelentéssel, hogy a megtestesülés pusztán egy elvitathatatlan feltétele a kereszthalálnak. A megtestesülés bizonyosan feltételét képezi annak, hogy „Krisztus az Atya szemében végtelen értékű és minden elégtételnek megfelelő halált halhatott”.<sup>25</sup> Ezzel a magyarázattal azonban Otto Semmelroth nem elégszik meg, mert a feltétel *külső* marad ahhoz viszonyítva, amit lehetővé tesz, s aminek bekövetkezése egyedül számításba jöhet. A megtestesülés és az áldozati kereszthalál dialogikus szemlélete következtében a kiegyensúlyozott viszony meghatározását így foglalja szavakba: A megtestesülés

<sup>23</sup> Uo. 233.

<sup>24</sup> Uo.

<sup>25</sup> Uo.

„sokkal inkább egyik részét alkotja annak a kétrészes folyamatnak, amelyben a második rész megválaszoló kiegészítése az elsőnek, és ezt egyúttal előfeltételezi is. Mint ahogyan egy beszédben a szó előfeltétele a válasznak, éppen úgy a megtestesülés előfeltétele Jézus Krisztus áldozati halálának. Mindkettő Isten emberrel kezdeményezett üdvösségi dialógusának lényegi része, amelynek Igéje – és az arra adott válasz: Krisztus – Ige annyiban, amennyiben az Atyától érkezik, válasz pedig annyiban, amennyiben Krisztus az Atyának áldozza az embereknek szentelt életét.”<sup>26</sup>

Ezen párbeszéd két alapélményének viszonyát a szerző nem pusztán az egymásmellettség követelményével határozza meg, hanem mindkettőt Isten emberrel folytatott üdvözítő dialógusának lényegi részeként értelmezi. Az üdvösségi párbeszéd szavát és válaszát Krisztus képezi, mint az Atyából eredő, értünk megtestesülő Ige és az emberekért önmagát feláldozó válasz. Otto Semmelroth krisztocentrikus érvelése az igében és az arra adott válaszban azt jelenti, hogy az Istenember az Atya hozzánk, emberekhez intézett Igéje, amelyet ő maga mint ember hallgat, befogad és életáldozatában megválaszol; és ugyanaz az Istenember viszi az Atyához az emberek válaszát, amelyet legelőször és alapvetően ő maga mondott ki.<sup>27</sup>

Jézus Krisztus megváltó művének imént értelmezett dialogikus folyamata első elemeként az Atya Fiának megtestesülésében intézi kiengesztelő Igéjét az emberhez, második elemeként pedig a Fiú életének szolgálatában és halálának áldozatában adja meg az emberiség engedelmes válaszát. Megváltásunk

<sup>26</sup> Uo.

<sup>27</sup> Vö. uo. 234.

ezért nem lehet más, mint részesedés ebben a dialogikus folyamatban: a megtestesülésben hozzánk érkező isteni Ige hittől való elfogadásában és az Atya iránti odaadásunkban a választ adó áldozat által. Mindkettő együttes „hatása a kegyelmi részesedés, ennek az áldozatnak a beteljesedésében, Krisztus feltámadásában és mennybemenetelében”.<sup>28</sup>

Az Atya hozzánk érkezett megtestesült örök Igéje kiengesztelődésre szólít minket az Atyával és egymással; a kiengesztelődés Igéjére adott válaszungkat pedig a Fiú kereszttáldozatában viszi az Atyához. Ebben rejlik megszentelődésünk és üdvösségünk, amely részvétel a Szentháromság életében.

Jézus Krisztus megváltó művének dialogikus értelmezésében a megtestesülésnek tényleges üdvjelentőséget kell tulajdonítanunk az ő kereszttáldozatával együtt, amely nem önmagában véve eredményezi az üdvösséget, hanem annak részelemét képezi a megtestesüléssel együtt:

„Mindkettő együttesen képezi azt az üdvdialogust, amelyben Isten és ember élő és személyes egységet alkot kettőjük partnerségében. [...] A megigazulás forrása mind a megtestesülés, mind pedig a kereszthalál egymást kiegészítő egységükben, nem pedig elszigetelve egymástól, külön-külön.”<sup>29</sup>

A megtestesülésnek tehát oksági jelentőséget tulajdonítunk az emberiség megváltásában, azonban anélkül, hogy Krisztus kereszttáldozatának oksági jelentősége kárt szenvedne.

<sup>28</sup> Uo. 235.

<sup>29</sup> Uo.

„Az utóbbi mindig magában foglalja a megtestesülést, miként a válasz mindig magában foglalja azt a szót, amelyre feleletet ad. [...] Ha a válasz hatékony, akkor az az előtte elhangzott megszólító ige által vált azzá. A válasz tehát azért és olyan fokban hatékony, amennyiben eleven benne a válaszra váró, megszólító ige.”<sup>30</sup>

Vizsgálódásainkat az alábbi megállapítással vezethetjük csúcspontra a szerző *ige-válasz* dialogikus viszony-meghatározását figyelembe véve:

„A keresztdozat hatékonyságáról tett kijelentés egyszersemind kijelentés a megtestesülés hatékonyságáról; mindkettő úgy viszonyul egymáshoz, mint a szó és megválaszolója. A megtestesülés hatékonyságáról tett kijelentés igazolja a keresztdozat hatékonyságát; a megtestesülés ugyanis a keresztdozat eseményére irányul.”<sup>31</sup>

#### 8. Az *igehirdetés és a szentségi cselekmény hatásegységet képez egymással*

Az eddigiek során felismerhettük:

„nem lenne helyes kijelenteni, hogy Isten ígéjének hirdetése, annak ellenére, hogy a megtestesülés megjelenítése, nem rendelkezik kegyelemoksági jelentőséggel, hanem csak előkészít a szentségek kegyelemközlő oksági hatékonyságára. Következétesen eljárva azt kell mondanunk, hogy az egyháznak az a forrása, amelyből Isten

<sup>30</sup> Uo 236.

<sup>31</sup> Uo.

kegyelme és az egyház minden tagjának megigazulása ered: az igehirdetés és a szentségi cselekmény mint kétegyesleges összforrás.”<sup>32</sup>

Otto Semmelroth a továbbiakban egy kritikus kutatóra valló kérdéssel számol a kegyelmi hatás fellépésének pillanatát kutatva: „Az igehirdetés szavára hittel történő odahallgatás pillanatában kiárad-e az egész folyamat kegyelme, vagy csak akkor, ha az összfolyamat véget ér, amelynek az igehirdetés az első fázisát képezi, amelyet ki kell egészítenie a szentségünneplésnek?”<sup>33</sup>

A kérdés megválaszolásában a szerző egy előtte vagy utána lévő feltétlen időbeli szemléletmódot, valamint az oksági függőség megközelítését is kiiktatja: „Kétséges lehet, hogy a kegyelem, amely okságilag egy szentségi cselekmény eseményéből és a benne befogadott igehirdetésből ered, csak akkor jön létre, ha az összfolyamat nemcsak intencionálisan és vágyakozásban, hanem reálisan is megtörténik.”<sup>34</sup>

A szerző eddig elmondott válaszában azt az összefüggést tartja szem előtt, hogy egy szentség kegyelme bizonyos körülmények között tényleges felvételét megelőzően, az utána történő objektív és szubjektív vágyakozás alapján befogadható. Ebből következtet az alábbiakra:

„Az egyház igehirdetésének hittel történő befogadó meghallgatása, mivel az a szentség föl vételére irányul, emiatt objektív és legalább bennfoglaltan szubjektív vágyakozás a szentségre. Ezért nagy valószínűséggel lehetséges, hogy az egész folyamat kegyelme adott, ha a második fázis tényleges

<sup>32</sup> Uo. 238.

<sup>33</sup> Uo. 239.

<sup>34</sup> Uo. 240.

végrehajtása még nem is történt meg. Mindennek részletezése vagy kiszámítása azonban már meghaladja lehetőségeinket.”<sup>35</sup>

A központi kegyelmi eseményre, az eucharisztikus csúcspontra való tekintettel az igehirdetés eseményének nem tulajdonítható csupán előkészítő hatékonyság és jelentőség. Nemcsak a kegyelemről szóló tanítás és a kegyelem befogadásának morális előkészítése miatt hangzik el az igehirdetés, hanem azért, mert benne Krisztus és az ő üdvösségi cselekménye pneumatikus módon, valóságosan jelen van. Az igehirdetés tartalmát nem lehet az igehirdetés eseményétől és a benne önmagát Szentlelkében jelenvalóvá tévő megdicsőült Jézus Krisztustól elválasztani, mert a hatékonyság mindhárom, azaz a személyi, a tartalmi és az eseményi összetevő szerves igeteológiai perichorézisből ered.

Az egyház közvetítette kegyelem tehát sohasem csak az igehirdetés vagy a szentségi cselekmény által jön létre, hanem mindkét lényegi elem összzhatásaként, mert az a Krisztus-esemény kegyelme, amely magában foglalja a megtestesülést mint ígét és az áldozatot mint választ Isten és ember között, és ezt a kétegységes folyamatot az igehirdetés és a szentségi cselekmény ünneplése együttesen jeleníti meg.

<sup>35</sup> Uo.

## Bibliográfia

BALTHASAR, HANS URS VON: *Sponsa verbi. Skizzen zur Theologie II*, Johannes, Einsiedeln, 1961.

SEMMELOTH, OTTO: *Das geistliche Amt. Theologische Sinndeutung*, Joseph Knecht, Frankfurt am Main, 1958.

SEMMELOTH, OTTO: *Die Kirche als Ursakrament*, Josef Knecht, Frankfurt am Main, 1963<sup>3</sup>.

SEMMELOTH, OTTO: *Ich glaube an die Kirche. Erwägungen über das gottmenschliche Geheimnis der Kirche*, Josef Knecht, Düsseldorf, 1959.

SEMMELOTH, OTTO: *Wirkendes Wort. Zur Theologie der Verkündigung*, Joseph Knecht, Frankfurt am Main, 1962.

